

Republika Srbija
Tužilaštvo za ratne zločine

REFERAT TUŽIOCA ZA RATNE ZLOČINE VLADIMIRA VUKČEVIĆA

2004.

PROBLEM KRIVIČNE ODGOVORNOSTI LICA KOJA SU SE NALAZILA NA POLOŽAJIMA KOMANDANATA ZA TEŠKA KRŠENJA MEĐUNARODNOG HUMANITARNOG PRAVA

„Komandna odgovornost“

Po čemu su poznati Istočni Timor, Sijera Leone, Hag, bivša Jugoslavija? Njihova osobenost proizilazi upravo u činjenici da su to jedine četiri tačke na zemljinoj kugli gde se u okviru međunarodne jurisdikcije vode procesi za ratne zločine. Ipak, prostor bivše Jugoslavije je u tom smislu poseban, obzirom da u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu ove slučajeve preuzimaju i za sada veoma uspešno vode domaći sudovi.

Preispitivanje traumatične prošlosti i u našoj i u međunarodnoj praksi predstavlja imperativ demokratskog razvoja društva. Stoga je zadatak naših i drugih institucija da kroz najviši nivo profesionalizma pogledamo u neugodnu prošlost da bi budućnost dobila svojuNaš imperativ je procesuiranje ovakvih slučajeva, individualizacija krivice, skidanje senke i osuda celog naroda za rad pojedinaca koji su u teškom vremenu koje je zauvek iza nas okaljali ugled svojih sunarodnika, prekršili sva pravila ratovanja, izvrgli ruglu čovečnost, humanost i suštinsko ljudsko pravo, pravo na život.

Haški Tribunal po prvi put je prošle godine ustupio nekoliko slučajeva domaćim pravosuđima upravo na području bivše Jugoslavije. To predstavlja priznanje našim pravosudnim organima da su se u dosadašnjim slučajevima ponašali profesionalno, nepristrasno i u svakom slučaju sposobno da se uhvate u koštac sa najtežim delima iz ove oblasti. To priznanje je ujedno i jedna velika odgovornost pred kako međunarodnom tako i domaćoj javnosti.

Donoseći Zakon o saradnji Srbije i Crne Gore sa Međunarodnim Tribunalom za

krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjeno na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine («Sl. list SRJ» br.18/02 i «Sl. list SCG» br.16/03) naša zemlja je preuzela obavezu da saraduje sa Međunarodnim Krivičnim Tribunalom, izvršava obaveze koje za nju proizilaze iz Rezolucije Saveta bezbednosti br.827 iz 1993. godine i Statuta Međunarodnog Krivičnog Tribunala i te obaveze u odnosu na ustupanje krivičnih postupaka. Istim zakonom Srbija i Crna Gora se obavezala da će poštovati i sprovoditi sudske odluke Međunarodnog Krivičnog Tribunala i ukazivati pravnu pomoć njegovim istražnim i sudskim organima.

Ovim zakonom takođe je određeno da se u saradnji naše zemlje sa Tribunalom ne primenjuju opšta pravila i propisi koji regulišu saradnju sa stranim državama u oblasti pravosuđa iz razloga što je Međunarodni Krivični Tribunal, sud obrazovan od strane Saveta bezbednosti Organizacije Ujedinjenih Nacija i da su odredbe Statuta Međunarodnog Krivičnog Tribunala opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava (čl.2.)

Ustavna povelja državne zajednice Srbije i Crne Gore u čl.16. daje primat međunarodnom pravu nad domaćim, jer utvrđuje da «ratifikovani međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava imaju PRIMAT NAD PRAVOM SRBIJE I CRNE GORE I PRAVOM DRŽAVA ČLANICA».

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u čl.15. st.1. određuje da niko ne može biti osuđen zbog dela ili propusta koji nisu predstavljali krivično delo prema domaćem ili međunarodnom pravu u trenutku kad su počinjena, a takođe ne može se izreći kazna koja je veća od one koja bi se primenila u trenutku kada je krivično delo izvršeno i istom odredbom predviđena je primena blažeg zakona.

Međutim, u članu 15. st.2. istog Pakta određeno je da ovako rešenje u odnosu na načelo zakonitosti ne isključuje «suđenje ili kažnjavanje svakog lica zbog dela ili propusta koje se smatra krivičnim delom u trenutku kada su počinjeni, SHODNO OPŠTIM PRINCIPIMA PRAVA KOJE PRIZNAJU SVE NACIJE».

Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u čl.7. gde je određeno da se niko ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili ne činjenjem koje u vreme kada je izvršeno nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu i takođe se ne može izreći ni stroža kazna od one koja bi bila propisana u vreme kada je krivično delo izvršeno. Međutim, takođe je određeno da ovaj član ne utiča na suđenje ili kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema OPŠTIM PRAVNIM NAČELIMA KOJI PRIZNAJU CIVILIZOVANI NARODI.

Naša zemlja i međunarodni Pakt o građanskim i političkim pravima i Evropsku

konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ratifikovala i s obzirom na rešenje iz čl. 16. Ustavne Povelje državne zajednice SCG da «ratifikovani» međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava imaju «primat» nad pravom Srbije i Crne Gore i pravom država članica, može se zaključiti da je pred domaćim sudovima moguće suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koje priznaju sve nacije, **BEZ OBZIRA ŠTO TO ČINJENJE ILI NE ČINJENJE NIJE BILO DOMAĆIM KRIVIČNIM ZAKONODAVCEM PREDVIĐENO KAO KRIVIČNO DELO.**

U članu 7. st.1. Statuta Međunarodnog Krivičnog Tribunala za bivšu Jugoslaviju, određena je krivična odgovornost lica koje je planiralo, iniciralo, naredilo, izvršilo ili na drugi način pomoglo ili učestvovalo u planiranju, pripremi ili izvršenju zločina i to teške povrede Ženevske konvencije iz 1949. godine i kršenje Zakona i običaja ratovanja, zločina i genocida i zločina protiv čovečnosti. Ovde je kao oblik vinosti predviđen umišljaj i tu nema ničega spornog.

U čl.7 st.3. navedenog Statuta određena je tzv. «komandna odgovornost» jer je ista definisana tako da ako su napred navedeni zločini bili učinjeni od strane počinjenog, «neće osloboditi njegovog pretpostavljenog krivične odgovornosti, ako je znao (eventualni umišljaj) ili je mogao da zna da je taj počinjeni imao veze sa izvršenjem takve radnje ili ju je izvršio a pretpostavljeni je propustio neophodne i razumne mere da spreči izvršenje takve radnje ili ga zbog njih kazni.

Znači, po čl.7. st.3. Statuta MKT postojeća krivična odgovornost po osnovu tzv. «komandne odgovornosti» kriminalni akti počinjeni kada je pretpostavljeni: a) znao da počinjeni ima veze sa izvršenjem napred navedenih zločine, b) kada je mogao da zna da počinjeni ima veze sa tim zločinima, a pretpostavljeni je i u jednom i u drugom slučaju propustio da preduzme neophodne razumne mere da spreči izvršenje takvih radnji i v) propustio da zbog tih radnji kazni njihove izvršioce.

Prema tome, mogući oblici vinosti po osnovu čl.7. st.3. su umišljaj - nehat, što drugim rečima znači da tzv. «komandna odgovornost» počiva na principima krivične odgovornosti po osnovu subjektivne odgovornosti i to po osnovu umišljaja i nehata.

Rimski Statut međunarodnog krivičnog suda u čl.28. govori o odgovornosti komandujućih i drugih pretpostavljenih i to tako što određuje da je vojni zapovednik ili lice koje deluje u svojstvu vojnog zapovednika krivično odgovorno za zločine u nadležnosti suda koje su počinile snage pod njegovom komandom i kontrolom i zbog njegove greške u sprovođenju kontrole nad tim snagama, kada je: a) znao ili zahvaljujući okolnosti trebao da zna da snage izvršavaju ili da su spremne da započnu izvršavanje takvog zločina ili b) kada vojni zapovednik ili odgovorno lice nije preduzelo sve neophodne razumne mere u svojoj moći da spreči činjenje tih

zločina ili da preda stvar vlastima kompetentnih za vođenje krivičnog postupka.

Istim članom je određeno da pretpostavljeni će biti odgovoran kada je: a) znao ili svesno zanemario informacije koje jasno ukazuju da počinjeni izvršavaju ili spremaju se da izvrše takve zločine ili b) kad vojni zapovednik ili odgovorno lice nije preduzelo sve neophodne razumne mere u svojoj moći da spreči činjenje tih zločina ili da preda stvar vlastima kompetentnih za vođenje krivičnog postupka.

Istim članom je određeno da pretpostavljeni će biti odgovoran kada je a) znao ili svesno zanemario informacije koje jasno ukazuju da počinjeni izvršavaju ili spremaju da izvrše takve zločine, b) kada je krivična aktivnost bila pod efektivnom kontrolom i odgovornošću pretpostavljenog i v) kada je nadležni organ propustio da preduzme sve neophodne i razumne mere u njegovoj moći da spreči činjenje zločina i da preda stvar vlastima kompetentnim za vođenje krivičnog postupka.

Član 39. Rimskog Statuta međunarodnog krivičnog suda govori o pojmu «psihički elementi» i određuje da je lice krivično odgovorno i podrobno da kazni za zločin iz nadležnosti suda ako su radnje i krivična dela počinjeni sa namerom i svesno i da kod tog lica postoji namera kada je a) isto svesno da učestvuje u izvršenju krivičnog dela b) kada je u pogledu posledice lice svesno nastupanja posledice ili je svesno da će se ona pojaviti u očekivanom redosledu događaja.

Interesantna je odredba čl. 22. Rimskog statuta međunarodnog krivičnog suda kojom se reguliše pitanje načele zakonitosti gde je određeno da lice neće biti krivično odgovorno po ovom Statutu osim ako njegovi postupci koji su uzeti u razmatranje ne predstavljaju zločin u okviru nadležnosti suda a istim članom je određeno da ova odredba ne utiče na konkretizaciju nekog postupka kao zločina po međunarodnom pravu, nezavisno od ovog Statuta, iz čega proizilazi da je ova odredba slična sa odredbom čl. 15 st. 2. Međunarodnog Pakta o građanskim i političkim pravima i slobodama i čl. 7. st. 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Obzirom na ovakva rešenja u navedenim pravilima neodoljivo se nameće zaključak da se NA TAJ NAČIN PONIŠTAVA OPŠTE PROKLAMOVANO NAČELNO ZAKONITOSTI U ODREĐIVANJU KRIVIČNIH DELA I IZRICANJU KRIVIČNIH SANKCIJA.

Član 16. Ustavne povelje Državne zajednice Srbije i Crne Gore gde se daje primat međunarodnom pravu tako što je određeno da ratifikovani međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava imaju primat nad pravom Srbije i Crne Gore i pravom država članica kao i na rešenje sadržano u čl.15. st.2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i u čl.7 st.2. Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda, koja rešenja PRAKTIČNO

PONIŠTAVAJU NAČELO ZAKONITOSTI U ODREĐIVANJU KRIVIČNIH DELA.

TUŽILAC ZA RATNE ZLOČINE
Vladimir Vukčević